

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

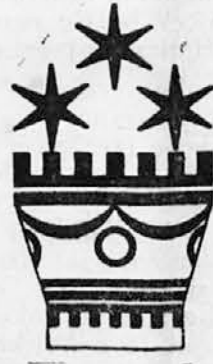
za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 28. aprila 1939.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštnočekovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifi

Tiska Zadržna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Ob zatonu ilirizma

Odkar je tako imenovano jugoslovenstvo dobilo moč nad upravo države brez vsake omejitve, se je potvarjala resnica o prizadevanju južnih Slovanov po skupni državi tem bolj, čim močnejši pritisk je to jugoslovenstvo izvajalo. Med njihove potvorbe spada tudi neresnica, da je misel o enotnem jugoslovenskem narodu z enim jezikom in enim oficialnim knjištvom ali vsaj knjižnim jezikom že mnogo pred vojno doživela širok razmah med južnimi Slovani. Ni jim bilo dovolj, da so nazore posameznikov ali tudi nekih struj v vseh odtenkih ilirizma obesili na največji zvon, temveč so tem strujam ali posameznikom, ki sicer v političnem življenju širokih narodnih slojev niso igrali vodilne vloge, to vlogo vendarle prisojali. Danes, ko dovolj poznamo obseg in pomen ilirizma v tej ali oni obliki. »Hrvatski dnevnik«, glasilo hrvaške kmečke stranke, je zato z vso pravico kar v dveh sestavkih dne 13. in 14. aprila letos opozoril in spomnil jugoslovensko usmerjene Srbe na njihovo zgodovino v banski Hrvaški.

Zato je dobro in prav, da se njihove potvorbe rušijo prav z zgodovinskimi spričevali, z zgodovinsko resnico. Tako je zgodovinska resnica, da so Srbi v avstrijski monarhiji prav do svetovne vojne, razen nekaj izjem, dosledno odklanjali ilirizem v tej ali oni obliki. »Hrvatski dnevnik«, glasilo hrvaške kmečke stranke, je zato z vso pravico kar v dveh sestavkih dne 13. in 14. aprila letos opozoril in spomnil jugoslovensko usmerjene Srbe na njihovo zgodovino v banski Hrvaški. V prvem sestavku obravnava program Srbske samostalne stranke, ki si ga je nanovo izdelala leta 1902. Ta stranka je v tem času zbrala pod svoje okrilje največ Srbov iz banovinske Hrvaške. V prvi točki njenega programa je stalo: Ker se ima srbski narod za popolnoma ravnopravnega z narodom hrvaškim, bo Srbska samostalna stranka zastopala in branila srbsko narodno individualnost in pravico srbskega naroda do avtonomije naše srbske pravoslavne vere in šole na zgodovinski osnovi. — Ostale točke obravnavajo podrobneje narodne, jezikovne, kulturne in cerkvene zahteve, ki vse temeljijo na izhodni prvi točki. V svoji programski zahtevi je šla Samostojna stranka celo tako daleč, da je pri bodoči reviziji ogrsko-hrvaške pogodbe hotela imeti v njo vneseno zahtevo, da je srbski narod in jezik enakopraven s hrvaškim. Njen kulturni in gospodarski program je zahteval ustanovitev lastnih kulturnih in gospodarskih organizacij. — Tedaj o kakem narodnem, političnem in kulturnem ilirizmu v programu ni bilo niti sledi! — Prav tako je srbsko glasilo »Novi Srbobran« leta 1905., torej na pragu srbsko-hrvaškega zблиžanja, napisalo tole: Tisti Hrvati, ki izpovedujejo načelo narodnega dualizma, morajo ipso facto priznati, ako odkrito hočejo sporazum, misel narodne enakopravnosti. Oni drugi, ki večujejo v narodno enotnost Srbov in Hrvatov, morajo vendar dopustiti, da obstajata dve zasebni zgodovinsko politični organizaciji, srbska in hrvaška, in pri logični uporabi svojih miselnih nazorov ne smejo trpeti, če spet le odkrito želijo sporazum, podrejenosti enega narodnega dela drugemu. A kar je glavno, eni kakor drugi morajo pristati na to, da se načelu enakopravnosti da tudi trdna zakonodajna podlaga, ki izključuje vsak povod za medsebojno nezaupanje. — Torej tudi iz tega sestavka je dovolj jasno in razumljivo spregovoril srbski politični realizem, ki je tedaj zahteval za vsakega — svoje. In vendar vemo, da je ravno politični realizem in obeh straneh, mimo ilirskih, velikohrvaških in velesrbskih prizadev, prinesel prvo dejansko zблиžanje med Hrvati in Srbi v banovini, srbsko-hrvaško koalicijo.

Pred 36 leti so torej banovinski Srbi — kakor Srbi v avstrijski monarhiji sploh — imeli vse prej na misli, kakor take vrste jugoslovensko »uedinjenje«, po kakršnem so hrepeneli in ga tudi izvajali v Sloveniji in na Hrvaškem jugosloveni-

različne zvrsti zadnjih dvajset let. Če je oficialna politika vseh srbskih strank po svetovni vojni sprejela načelo narodne enotnosti in jo izvedla v državni organizaciji Jugoslavije s pomočjo hrvaške in slovenske manjšine — ljudske manjšine! — so stvarna dejstva z načini upravljanja države pokazala dovolj jasno, komu je služilo praktično izvedeno ilirstvo in kakšni so njegovi sadovi. Ni slučaj, da so srbske kolikor toliko demokratične narodne sile s sprejetjem ilirstva prišle v položaj, da so hočeš nočeš pomagale razorožiti demokracijo v državi in jo izročile reakcionarnim silam absolutizma, ki je začel ogražati srbsko narodno jedro samo.

In prav našim domačim prisklednikom »uedinjenja« bo treba korenito še izprašati vest, zakaj spričo današnjih svetovno političnih zmed in nevarnosti preprosti in socialno šibkejši naš človek ni notranje tako trden in zbran, kakor bi bil in moral biti, če bi toliko let ne bili dušili njegovega glasu, ki je zahteval, da se na svoji zemlji čuti tudi zares svoj gospod. Kajti zavedati se je treba, da se državno politični čuti in zavest slovenskega

Dr. I. Š.:

Pravna povezanost v politiki

(Dalje.)

Člen 116. stoji v tistem oddelku ustave, ki ima naslov »Sprememba ustave«, to je res, se pa ne ukvarja s spremembo ustave ali s postopanjem ob spreminjanju ustave, temveč z **enostranskim razveljavanjem postavnega reda**, kakršen poteka iz zakonov, ki predstavljajo dejansko, zvesto ali nezvesto, toda učinkujoče prisilno stanje, vse to za **prehoden čas** in iz **nuje zaradi zunanjih vplivov**. Okolnosti, ki povzročajo uporabnost člena 116. ustave, so izčrpečno našteje, namreč: vojna, mobilizacija, neredi in upor, kar so okolnosti, ki so določene po sami besedi, ter splošna ogroženost javnih pridov do take mere, kar je okolnost, ki ji določa vsebino prosti preudarek oblastnika, **katera pa na noben način ne soglašaja z morebitnim priznanjem**, da dosedanj ustavno-pravni red ne ustreza več. Za tako priznanje obstaja člen 115. ustave.

Člen 116. ustave je — kakor vidimo — določilo, ki uzakonjuje vnaprej vse, po pristojnem prostem preudarku oblastnika izdane mere, ki bodo utesnile ali odpravile še tiste svoboščine, katere mogoče še poznajo zakoni obstoječega prisilnega reda; je na primer določilo za uvedbo obsejnih stanja in podobnih pojavov. Člen 116. torej preprosto nima namena, da bi služil izdelavi postavnega reda, temveč ima namen, da služi odstranitvi obstoječega postavnega reda za točno določene primere in za prehodni čas, to pa ne v smeri, ki jo kažejo naporji za doseg sporazuma, temveč v nasprotni smeri.

Podobno določilo bo za podobne primere obstajalo tudi v tisti ustavi, ki bo plod sporazuma. Ne bo ga treba niti preveč utesniti, ker bo s pravilno rešitvijo vodilnega značaja bodoče ustave in vprašanja, kdo bo takrat oblastnik, odstranjena vsakršna nevarnost zlorabe te izjemne določbe postavnega reda bodočnosti.

Te misli nas prepričujejo, da se na člen 116. ustave ne sme naslanjati pravna zveznost bodočega postavnega reda, ker osnovna preureditev države ne more počivati na določilu, ki predvideva zasilne in začasne **poostrižne ukrepe**; ker gre za vrnitev ljudskih pravic, medtem ko ima člen 116. nasproten namen, kolikor mu je ta namen danes sploh potreben; in ker gre za sporazumno rešitev vprašanja bodočega stanja, člen 116. ustave pa predvideva enostransko izdani ukaz.

Ne tajimo, da neki del določila vabljuje zveni.

ljudstva da osnovati do polnosti le iz tistih osnov, iz katerih je rastlo nekoč njegovo narodno prebujenje: iz avtonomnosti lastnega jezika, kulture in pisma, ki jih je treba razširiti še v pravno, gospodarsko in socialno območje narodnega življenja z vsemi nasledki.

Ne bojmo se torej, napraviti v vsej naši miselnosti potrebne revizije v smeri slovenskega narodnega programa! Ta obrat v nas mora biti zares revolucionaren, popoln na podlagi vseh bridkihkušenj zadnjega desetletja v notranji politiki in zadnjih dejstev v svetovni politiki. Nove številne zunanje nevarnosti bomo boljše in krepkeje premagovali le z razširitvijo in poglobitvijo našega narodnega čustvovanja in zavesti — v socialnogospodarski smeri.

Tako prečiščeni in okrepljeni bomo šele prav zmogli svoj delež pri postavitvi nove, boljše jugoslovenske državnosti, take, ki bo vsačo nepotrebno majoriziranje enega naroda nad drugim izključevala že vnaprej in s tem preprečevala nepotrebno razsipanje narodnih sil v medsebojnem trenju in boju navznoter. Ljudje pa, ki so tako radi in tako lahko čuti ustavnosti in enakopravnosti zamenjali z načini nasilja, bodo šele poslej izključeni iz narodne sredine kot temni politični akterji.

Ne tajimo, da smo sami pred časom »koketirali« z »uporabnostjo« člena 116. ob reševanju danih vprašanj, zlasti ob iskanju **izhoda** iz sedanjega stanja. Pravniki radi bolehamo na izrednem spoštovanju načela pravne zveznosti. Ali v politiki je čisto izključeno ravnati se po načelu »Fiat ius, pereat civitas«. »Koketirali« smo s členom 116. ustave zaradi tega, ker rse pogoji sporazuma na črti pravne zveznosti nasproti septembrski ustavi — vsaj po našem prepričanju — preprosto ne dajo uresničiti, in smo — podlegajoč pravniški nagnjenosti za načelo pravne zveznosti — iskali **izgovor** ali **zunanje lice** pravne zveznosti, ne da bi ta dejansko obstajala. Stvar je pa preveč resna, da bi ji zavoljo zunanjege lica natovarjali zgrešeno osnovo. Zato smo tudi že opustili to podstavo iskanja izhoda. To podstava praktično izrablja — in v tem je cela pravna spekulacija — samo tisti del določila, ki pravi, da se smejo izdajati ukrepi **neodvisno** od ustavnih in zakonitih predpisov, medtem ko nad ostalim delom, ki je pa odločilen, miži.

Če si zamislimo primer, da je bil na podstavi omenjene pravne spekulacije izdan ukaz po členu 116. ustave, s katerim se uveljavljajo zahteve sporazuma, bi bil ta ukaz izdan samo neodvisno od ustavnih in zakonitih predpisov; zato bi bil dejansko revolucionaren. Ali ker bi se skliceval na člen 116. ustave, bi bil hkrati še pokrit — in to še celo proti izrazito politični smotrnosti — z lažnim plaščem stvarnosti.

Kakšen bi bil pravno-etični minimum takega ukaza, kakšna bi bila notranja moralna učinkovitost takega ukaza? Ničevna.

Dovolimo si tudi opozoriti na veliko nevarnost izrabe te poti. Saj bi znala izraba te poti dovesti do vprav nasprotnega, kakor pa hočejo naporji za doseg sporazuma. **V časih, ko se pojmi tako splošno zamenjujejo z njihovim nasprotjem, je ta nevarnost zelo blizu.**

Ko smo si na jasnem, da člen 116. ustave ni uporabljiv za pravno podstavo katerega koli sporazuma o bodoči trajni preureditvi države, nas ategnejo zanimati politični nagibi poseganja po tem členu.

Enega teh nagibov vidimo v bodosi izpovedanem, ali pa vsaj posredno izraženem priznanju, da po potih in v skladu s sedanjo ustavo stvarno ni mogoče rešiti položaja in najti izhoda v novo

Modna blaga

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

n a j u g o d n e j e p r i

Petelinc, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

stanje. Ta način je zaprt zaradi tega, ker septembrska ustava sama ni proizvod pravne zveznosti. Pravilo, ki samo ni nastalo po tem načelu, se ne more v svoj prid sklicevati na isto načelo.

Ali mi poznamo politični nagib, ki se nam zdi neprimerno važnejši. Ta tiči v zanikalnem odgovoru na vprašanje: Ali septembrska ustava dejansko sploh velja? Mi trdimo, da ne, in še to trdimo, da se vrtijo pripadniki oblikovne pravne zveznosti nasproti sedanjemu postavnemu ređu okrog zmote, da je septembrska ustava dejansko učinkovita. Svoje mišljenje zagovarjamo tako-le:

Septembrska ustava nima določila, da izgubijo veljavo vsi starejši predpisi, ki nasprotujejo njenim odredbam. Prav tega določila, ki se nahaja sicer v vsakem zakonu, v ustavi ni.

Nasprotno pa ima septembrska ustava določilo člena 118., da ostanejo vsi starejši zakoni v veljavi. To izgubi edino zakon o kraljevi oblasti z dne 6. 1. 1929. Ali ustava se ni zadovoljila samo s tem splošnim prevzemom tistega prisilnega reda, ki ga je našla, temveč je na nekaterih važnih področjih javnega življenja še poudarila, da bodo tudi bodoči zakoni po svobodnem preudarku zakonodavca in brez ozira na ustavna poročstva obravnavali dotična področja. Taki poudarki se nahajajo posebno v področju osnovnih državljan-skih pravic. Oni pomenijo vprav nasprotje tega, kar smo bili dotlej navajeni imenovati ustavno poročstvo; pomenijo namreč ustavno pooblastilo za svobodo zakonodavcu nasproti ustavi sami.

Taki poudarki so na pr. v členih: 5. (osebna svoboda v mejah zakona), 9. (dopustnost izгона in zatočenja v mejah zakona), 10. (nedotakljivost stanovanja — v mejah zakona), 11. (svoboda vere in vesti — v mejah zakona; svoboda nazora sploh ni ustanovljena), 12. (svoboda izražanja misli — v mejah zakona), 13. (svoboda združevanja, zborovanja in dogovorov v mejah zakonov). Če zvezete te določbe z ono, ki jo vsebuje člen 118. v tem smislu, da ostanejo vsi zakoni v veljavi, se iz pomena predpisov teh zakonov poda neposredni uspevek, da septembrska ustava v resnici ne poročtuje pravno niti ene od pravkar naštetih svoboščin. Ona samo dovoljuje, da jih sme dati

bodoči zakon, če in kadar bo zakonodavec tako hotel. Na drugi strani uspevek, da je z razglasitvijo septembrske ustave ostal postavni red v bistvu natančno tak, kakršen je nastal 6. januarja 1929. Še več, okolnost, da je izrečno razveljavljen samo zakon o kraljevi oblasti, razloži, da je septembrska ustava vsebinsko samo novela tega edinega zakona.

Vse to upravičuje sodbo, da tistega novega in načelnega, ki naj bi prišlo z razglasitvijo ustave do veljave, stvarno ni, da ta ustava dejansko sploh ne učinkuje, ne živi. V boljše razumevanje tega zreljšča hočemo našteti nekaj zgledov.

Obravnavanje osebne svobode, izgonov in zatočenja, nedotakljivosti stanovanja, svobode vere, vesti in nazora, svobode izražanja misli se izvaja v pretežnem obsegu še danes po določitih zakona o varstvu države, zakona o tisku in uredbi o ustrojstvu policije. Vsi ti predpisi so iz leta 1929, in 1930. Svoboda združevanja, zborovanja in dogovarjanja se je do leta 1931. obravnavala po istih predpisih, odtlej pa po zakonu o društvih, shodih in posvetih, ki je nekoliko zabrisana ponovitev zakona o varstvu države iz leta 1929.

Vsi ti predpisi zanikajo vodilo svobode in uveljavljajo vodilo najširšega svobodnega preudarka upravne oblasti, podčrtano z vodilom splošne pravice nadzorovanja oblasti nam tem, kar počnejo državljanji celo doma.

Ista slika se ponovi na drugih področjih javnega življenja, ki se jih ustava oblikovno dotika. Člen 6. ustave prepoveduje sodbo nepristojnega sodišča. Zakoni o postopanju sodišč so vsi starejši od ustave in se na to prepoved ne ozirajo. Po členu 118. ustave veljajo vodila teh zakonov, ne vodilo ustave. Po členu 8. ne sme biti nihče obsojen, ne da bi bil zakonito zaslišan ali pozvan, da se brani. Politične oblasti se ravnaajo še danes po cesarskih patentih iz leta 1854., ki predvidevajo sumarno postopanje, torej tisto poslovanje, ki je po tem določilo ustave prepovedano. Veljajo pa ti cesarski patenti zato, ker člen 118. ustave tako želi. Po členu 9. ustave se sme ustanoviti kazen samo z zakonom. Na podstavi zakona o notranji upravi iz leta 1929. — ki po členu 118. ustave še velja — izhajajo skoraj vsak dan nove uredbe posameznih ministrov, zlasti notranjega, ki ustanavljajo nove kazni.

Po členu 24. ustave se ustanavlja posvetovalno telo za gospodarska vprašanja; gospodarski svet. Izšel je celo izvršilni zakon za to ustanovo, pa ta še danes ne obstaja.

Po členu 22. ustave se priznava svoboda dela in delovnih pogođb. Z uredbo o najmanjših mezdah je bilo to načelo za delavsko stran odpravljeno. Po čl. 18., 78. in 79. ustave smejo biti ministri ali sploh državni organi obtoženi. Stvarno velja pa odredba uradniškega zakona z dne 31. III. 1931 (predustavnega), ki skrajšuje rok, v katerem je mogoče predlagati kaznovanje, tako zelo, da je taka obtožba pretežno nemogoča. Obtožba ministrov po zakonu o vrhovni državni upravi praktično tudi ne šteje.

Členi 88. in sledeči ustanavljajo tako imenovane samouprave. Ustava je danes stara že nad sedem let, vendar dotični zakoni še niso izšli. Še več; že drugo leto sëm imamo v finančnem za-

konu pooblastilo (ki spet ni v skladu z oblikovno prizadevo ustave!), da se smejo banovinske samouprave ustanoviti z uredbo, pa jih tudi še nimamo. Zgodovinsko bo zanimala okolnost, da tudi vidovdanskim samoupravam ni bilo mogoče uresničiti na način, ki ga je ukazovala vidovdanska ustava, temveč so bile prav tako uvedene — z uredbo, še to pa komaj tik pred koncem vidovdanskega ustavnega reda.

Po členu 104. ustave se smejo državni davki predpisati samo z zakonom. Tako kot v členu 9. ustave leži poudarek v besedi »samo«. In vendar se tudi davki ne predpisujejo samo z zakonom, temveč tudi z uredbami, oziroma celo po prostem preudarku finančne oblasti zaradi tega, ker je za odmero davkov odločilen zakon o neposrednih davkih iz leta 1928., ki je sestavljen tako, da ima finančna oblast skoraj neomejeno proste roke. Znano je, da v srbskih krajih mogoče še danes plačuje davke samo vsakokratna opozicija. Kako je z davčno povprečno pravičnostjo v naših krajih, spada v drugo poglavje.

Od vseh ustanov političnega pomena je po razglasitvi ustave dopadel samo zakonodajni svet zato, ker ga je nadomestilo narodno zastopstvo na podstavi predpisov o volitvi poslancev in senatorjev. Ne spuščamo se v oceno, kolikšna razlika je med prejšnjo in sedanjo obliko sodelovanja zastopnikov ljudstva pri zakonodaji. So ljudje, ki pravijo, da se vse lahko zgodi, kar se še ni. Da je treba ustavna zagotovila samo uresničiti, pa bo rešeno vsaktero vprašanje, ki se pojavlja. Zadošča, pravijo, izvesti »široke narodne samouprave sedanjih banovin«, pa odpade celotni splet vprašanj, ki niso ime »hrvaško vprašanje«. Po mnenju teh ljudi naj bi bilo dosedanje odlaganje nalog zakonodajne v nedogled še nekakšen dokaz za to, kako dobro ustavo imamo, koliko se da še napraviti koristnega, ljudstvu všečnega in naprednega. Nam je odlaganje nalog zakonodaje, tudi najbolj perečih, v nedogled le dokaz politike reševanja vprašanj z odlaganjem rešitve teh vprašanj in le dokaz, da je tako odlaganje čisto v skladu z ustavo, kakršna je. Ta skladnost pa ne govori za kakovost ustave, še več, ta skladnost spravlja celo njen običajni značaj v dvom.

Kajti ustava, ki omogoča in celo pospešuje odlaganje rešitve tistih vprašanj, katerih neposredna rešitev je njena bistvena funkcija, sploh ni ustava. Izkusstvo, da septembrska ustava omogoča in pospešuje odlaganje rešitev vseh vprašanj, ki bi jih že sama morala neposredno rešiti, nam je politični razlog za to, da ne vidimo v tej ustavi nobene podstave za izhod iz sedanjega stanja, in razlog za nauk, da septembrska ustava ni bila niti izdana zaradi dejanskega učinkovanja, niti ne učinkuje dejansko. Iz nečesa, česar ni, ni mogoče izvajati nekaj novega; nekaj, česar ni, ne more biti podstava za tisto, kar naj nastane.

Te ugotovitve so vsekakor usodne za odgovornost in vrednost dela tistih politikov, ki so vodili v imenu Slovencev politiko v tej državi, zlasti pa od 20. VI. 1938 do danes. Te ugotovitve namreč utemeljujejo dognanje, da z običajnih pravno-političnih stališč sploh ni izhoda. Mogoči so danes samo politični razlogi in pota, torej zgolj sredstva, ki nam politično razložijo, kje moramo iskati — ne pravno zveznost, temveč — vzročno zveznost

Pesem slovenskega preporoda

(II koncertu Akademskega pevskega zbora v Ljubljani 3. IV. 1939)

(Nadaljevanje.)

K a m i l o M a š e k (1850—1859)

je potomec sodobno slovitih poklicnih čeških glasbenikov iz rodovine Mašekov. Kamilov oče Kašpar se je izobraževal pri očetu Vincenciju Mašku, pe-vovodji cerkve sv. Miklavža v Pragi, dovršil je praški konservatorij, služboval kot carski kapelnik v Rusiji, nato kot kapelnik stanovskega gledališča v Gradcu, kjer je poročil Kamilovo mater, Amalijo Horny, primadono tamkajšnjega gledališča. Pred ljubljanskim kongresom 1820 sta bila zakonca poklicana v stanovsko gledališče v Ljubljano. Tu je prevzel Kašper Mašek tudi vodstvo Filharmonične družbe. Za časa ljubljanskega kongresa so zahteve razvajenih evropskih samodržcev vsilile takratni Ljubljani neverjetno pompozno glasbeno življenje. Poleg nemške opere sta bili pozvani v Ljubljano na kongres italijanski operi iz Alilana in Benetk, prišla je tudi polna vojaška kapela polka barona Wimpfena iz Celovca. Poleg stalnih nemških in italijanskih oper in operet so se v obilni meri izvajala dela Beethovna in Haydna. Vse te glasbene prireditve je dirigiral Kašper Mašek, vodil pa je tudi komorno glasbo v Cojzovi hiši, kjer je ta čas stoloval Metternich. Leta 1822. je postal Kamil Mašek učitelj glasbe na glavni šoli v Ljubljani. Po kongresu je začutilo ljubljansko občinstvo, razvajeno in nasičeno tuje muzike vso provincialno puščobo. Glasbene razmere Filharmonične družbe so šle rakovo pot, glasbena učilnica je že leta 1926. utihnila, z njo pa tudi okus in zanimanje

občinstva. 1828 so se zaprla vrata stanovskega gledališča.

Kamilov učitelj je bil njegov oče Kašpar, glasbene nauke je nadaljeval na Dunaju. V mladem glasbeniku se je zgodaj pojavila težnja po lastnem ustvarjanju. Obilica nemških in slovenskih kompozicij, večinoma v osnutkih in neobjavljenih, izpričuje Maškov skladateljski dar. (Vokalna maša v D-duru, uvertira k melodramu »Judith«, fantazija za melofon in klavir, divertimento za 2 violi, 3 violončela in kontrabas, ofertorij za bas in orgle: »O Deus, ego amo te«, nedovršeni oratorij: »Die Könige von Israel«, 62 pesmi, dve tretjini na slovenski tekst). Kot učitelj na c. kr. glasbeni šoli v Ljubljani, kjer je nasledil svojega očeta, je pričel izdajati glasbeni mesečnik »Cecilijo« (1854) za organiste in učitelje. 16 snopičev prvega zvezka ima več poučnih sestavkov o pouku petja na ljudskih šolah, prostem preludiranju, odlomke o harmoniji in življenjepisne črtice slavnih cerkvenih skladateljev. V drugem zvezku (2 snopiča v Maškovi uredbi) se ti sestavki nadaljujejo in izpopolnjujejo s praktičnimi navodili za organiste, o vzdrževanju in izdelavi orgel in prinašajo početke našega glasbenega slovarja. V svojih sestavkih se je prvič spomnil Gallusa, češ, »Da glas preroka v domovini često brez odmeva utihne«. 1858 je v mesečnem zboru kot član Filharmonične družbe predaval s priznanjem o slovenski narodni pesmi, za katero se je poleg Prešernovih poezij najbolj zanimal. Neprestana borba za obstanek, prenapeta delavnost in nepokojnost so izpodkopale Maškovo po naravi slabotno zdravje, da je izhiral šele 28 let star.

A n t o n H a j d r i h (1842—1878)

je bil prvotno namenjen za duhovski stan. Močno napeta bohemska narava, izrazito glasbeno na-

darjena, ni mogla prenašati ne suhoparnega dogmatičnega ozračja šenklavške bogoslovnice, niti ljubljanskega družabnega in kulturnega mrtila. Pri Gregorju Riharju in Kamilu Mašku je dobival začetne glasbene nauke. Njegovo posebno nagnjenje k skladanju, lep doneč bariton in živa bohemska razgibanost so ga gnale v svet. Bogoslovnici je dal slovo in se napolnil na konservatorij v Prago. Življenje velemesta pa mu je bolj škodilo nego koristilo. Hajdrihovo sledečo trnjevo pot po slovenski domovini spremlja očita tragična poteza: popolno nerazumevanje in nebržnost za realne zahteve življenja. Vse ugodnosti je z nekim bolnim prezirom odklanjal v skritem odporu do koristnostno misleče družbe, ki ima redoma bohema-poeta za manj vrednega zamudo. Da je imel mladi Hajdrih pravega mentorja, ki bi bil znael dvigniti njegov veliki talent do pomembnejšega ustvarjanja, bi nam bil ta duh ustvaril monumentalna dela. Tako pa se je njegova nebrzdana sila v tedanjih utilitarnih, čitalniško malostnih emocijah razkrojila v majhna sunkovita doživetja, v katerih so si tako radi ugajali rodoljubi tiste dobe, v neprestani opoziciji z razmerami, nezadovoljen sam s seboj, je Hajdrih v družbi čitalniških prijateljev, ki so le jemali, prerano izčrpal svoje moči. Kakor tačas premnogo moč-tika, Njegove pesmi odlikuje živa, izrazno močna melodična črta, jasen, preprost stavek, ozek, dostikrat skoraj preskop osnutek. Po plastiki izraza, intimnosti in skriti bolesti bi smeli Hajdrihov ton primerjati tonu Simona Jenka, ki so Hajdrihu posebno prijali. Njegove ustvaritve »Mladine«, »Pod oknom«, »Jadransko morje«, »Slabo sveča je brlela«, »Hercegovska«, ki jih je minuli pevski rod skozi desetletja prepeval, kot naše najbolj iskrene pesmi, ne bodo utihnile, dokler bo prepeval slovenski rod.

(Dalje prihodnjic.)

med nastankom »hrvaškega vprašanja« in med obstoječim stanjem ali stanjem, kakršno se je delalo in naredilo. Ta vzročna zveznost pa obstaja v zgodovinskem dejstvu, da se je država osnovala in osnovala v prid tistih koristi, ki so vprav nasprotne prizadevam Slovencev in Hrvatov, ko so

vstopili prostovoljno v to državo. To vzročno zveznost imenujejo Hrvati »vrnitev v leto 1918.«. Po našem mnenju ustreza ime stvarnosti. Prava rešitev je samo v odkritem uresničenju namenov in prizadev Slovencev in Hrvatov ob nastanku te države.

Proti psihozi strahu*

(Dopis)

Več samozavesti in mirnosti.

Ni razumnega človeka, ki ne bi bil bolj ali manj zaskrbljen nad usodo naše zemlje in vse Evrope, dejanski položaj pa ne opravičuje psihoze strahu, ki vlada pri nas, in še manj njenih tipično slovenskih izrodov. Nikjer menda ni toliko političnih zasnovidcev, ko pri nas, ki slišijo travo rasti in so natančno in nepristransko pretehtali, katera usoda nas neizbežno čaka. Mi Slovenci in naša država smo seveda samo predmet v tujih sil in ne ostaja nam nič drugega, ko mirno čakati, kaj bodo drugi glede nas sklenili. Samo iz te sramotne pasivnosti je razumljivo, da mirno gledamo in dopuščamo, da tuji in plačani domači nasprotniki širijo vesti, ko da bi bila usoda slovenske zemlje že zapečateni. Povsod drugod bi takim ljudem zagodli, da bi jim minilo veselje do takega posla, le pri nas najdejo vedno nekaj tepcev, ki poslušajo njih razodetje.

Žal tudi naše razumnost ni vselej na mestu. Če sedi v družbi slovenskih meščanskih ljudi, ti mora v glavi brnjeti od samih modrosti, ki jih slišiš in ki so seveda vse oprtne na najboljše vire. Čudno je le to, da tega, kar je najbližje, najverjetnejše, najpreprostejše, ti modrijani ne vidijo. Menda je tudi v političnem življenju tako, da najpreprostejšo resnico človek najteže dojame.

Mirna, stvarna presoja položaja je v teh časih živčne napetosti bolj ko vse drugo potrebna. Že dosedanje izkušnje bi nas morale poučiti, koliko nepotrebnega strahu smo preživeli v polpreteklem času.

Veliki preokret.

Priključitev Avstrije k Nemčiji je zrušila ravnotežje političnih sil v Srednji Evropi. Noben resen politik si ni mogel biti na nejasnem o daljnosežnih nasledkih tega dogodka. Češko vprašanje je stopilo iznenada z vso svojo težo v ospredje. A že takrat je bil strah pred neposredno ogroženostjo naše zemlje neosnovan, saj je pomenila priključitev Avstrije že dovolj težko preizkušnjo zavezniške zvestobe obeh držav osi. Razumljivo je, da je po usodi, ki je zadela Češko, dosegla politična negotovost pri nas svoj vrhunec, dasi nam ni pretila neposredna nevarnost in ni bilo treba, da smo v tako hudi meri izgubili živce. Prišel pa je potem veliki, zgodovinski preokret v angleški politiki, čigar daljnosežnega pomena menda le še nismo dovolj globoko dojeli. Po odločitvi Poljske, opredelitvi Amerike, Rusije, Romunije in Turčije se je položaj in razmerje političnih sil na mah do osnov spremenilo. Ždi se, da smo še vse premalo pretehtali usodno težo teh dogodkov.

Zamenjava vlog.

Videz je skoraj, kakor bi bila oba tabora zamenjala svoji vlogi. Diktatorski državi sta se čutili na mah življenjsko ogroženi in vsa njiju politika izza teh dogodkov je narekovana od strahu pred obkolitvijo. Vseeno je, če je nastajajoča koalicija zgolj obrambnega značaja, odločilno ni, kar dopoveduje nasprotniku, ampak kako on presoja položaj. Če sta imeli državi osrednje osi res neke velike načrte, Nemčija na vzhodu, Italija v Sredozemlju, potem sta jih gotovo po zadnjih dogodkih postavili za nedoločen čas v ozadje, in vsa njihna skrb je usmerjena na to, prebiti nasprotnika, preprečiti popolno obkolitev in si pravočasno ustvariti vojaški položaj, da bi lahko vzdržali koncentričen napad okolicije. Dejansko se čutita danes potisnjeni v obrambo, in doba velikih presenečenj in stalne nervoznosti za neke države, se zdi, je pri kraju. Danes lahko trdimo, da v teh razmerah ne bi nobena skupina držav tvegala splošnega spopada, in da je neposredna nevarnost za svetovno vojno minila.

Vojne za zdaj ne bo.

Radi govorimo o dinamični sili fašističnih držav, ki iz sebe rodi vedno nove mogočnosti mednarodnih sporov in lahko proti računom njihovega vodstva izzove spopad z nasprotnikom. Tudi ta govorica spada do neke meje med politična strašila. Pomirjenje sveta gotovo ne more izhajati iz ideoloških osnov, kakor je fašistična, a težko je odrekati odgovornim državnikom obeh avtoritarnih velesil sposobnost realnega presojanja položaja. Dokazali so, da znajo prav dobro preračunati svoje politične ukrepe in akcije in z majhnim tveganjem doseči velike uspehe. Ni tu beseda o tem, kaj je državniška daljnovidnost. Upravičeno lahko domnevamo, da Italija in Nemčija pri svojih političnih akcijah nista nikdar ra-

čunali na svetovno vojno in da je nikdar ne bi tvegali. Oboroževanje in krepke besede so od nekdanj služile kot sredstvo političnega pritiska in strahovanja političnega nasprotnika. Čim večja postaja tveganost vojne, tem dalje proč smo od nje. Višek vojne nevarnosti smo že davno prekoračili. Če je res kaka država imela velike osvajačne in napadalne namene, potem je uro zamudila. Opredelitev Amerike in Rusije za zahodne velesile je tako mogočno dejstvo, da bi bilo od strani osrednjih sil blazno početje, sprožiti v takem položaju svetovni konflikt. V današnjem položaju se bosta Nemčija in Italija za vsako ceno izognili spopada z Anglijo in njenimi zavezniki. S tem lahko računamo kot z dejstvom. Nevarnost presenečenj bi obstajala samo tam, kjer bi država-napadalca lahko računala na nevtralnost velesil. Takih šibkih točk pa na evropskem zemljevidu ne vidimo več. Zato moramo računati, da bomo v bližnji prihodnosti slišali krepke izjave za mir in tudi predloge za njegovo zavarovanje, ne glede na to, kakšne načrte so neke države pred nedavnim še imele in kakšne imajo za prihodnost.

Položaj Jugoslavije.

Vse ravnanje osrednjih sil moramo torej danes presojati z vidika, da hočejo na vsak način preprečiti popolno obkolitev po veliki koaliciji in si na Balkanu zavarovati hrbet, da se hočejo pri tem brezpogojno izogniti spopada s to koalicijo in pridobiti na času, da z vztrajnimi in načrtnimi diplomatskimi in propagandnimi akcijami zrahljajo obroč okrog sebe in ustvarijo ugodnejši položaj za svoje politične račune. Potemtakem moremo računati na neko dobo miru, ki bo seveda pomenil za prizadete države samo začasen oddih. Diplomatski boj in politična propaganda in priprava pa se bodo nadaljevali na obeh straneh. Jugoslavija in Bolgarija stojita danes v ospredju diplomatskih prizadevanj obeh taborov, zlasti še prizadevanj Italije in Nemčije, da ju pridobita za svoje načrte. Osrednji velesili bosta na vse načine skušali preprečiti, da bi se obkoljevalni obroč na Balkanu sklenil. Kake aspiracije na naše državno ozemlje ne obtašajo danes nikjer. Saj bi morale nujno izzvati to, česar

se vsi bojijo: splošno vojno. Politike Italije in Nemčije nasproti Jugoslaviji zato ne moremo presojati z vidika kakih osvajačnih namenov, ampak z vidika, da jo pritegneta politično in gospodarsko čim bolj nase in si zagotovita zanesljivo poročila prijateljske nevtralnosti. S tega stališča moramo tudi presojati prizadevanje Italije za zblizanje med nami in Madžarsko. Prijateljska in neokrnjena Jugoslavija je danes popolnoma v skladu s političnim konceptom Italije. Ne pozabljajmo, da obstajajo lahko med najožjimi zavezniki še vedno kaki posebni politični računi. Morda smo se preveč zagrizli v misel, da so osrednje države tiste, ki hočejo za vsako ceno imeti pristo pot do mej, kjer lahko napadejo glavnega nasprotnika. Taka prizadevanja so razumljiva do tlej, dokler se kdo čuti v premoči, kdor pa se čuti ogrožen, pa si bo samo želel med sabo in nasprotnikom pas nevtralnih držav. Prijateljska nevtralnost je včasih celo več vredna ko odkrito zavezništvo. V tej smeri torej lahko pričakujemo nadaljnjih akcij središnjih sil. Zavedajmo se pri tem, da noben političen račun ni povsem zanesljiv. Mi se zanašamo na državniško modrost naših državnih krmilarjev, da bodo vodili tako politiko, ki bo služila utrjevanju političnega položaja in neodvisnost naše države in bo v skladu z mišljenjem in čustvovanjem njenega prebivalstva.

Naša glavna skrb.

Politični položaj torej nikakor ne opravičuje pretirane skrbi za neokrnjenost našega državnega ozemlja in prihodnost naše države. Resne nevarnosti za njen obstoj tako dolgo ne bo, dokler je v nas volja in pripravljenost, da skupno branimo njene meje in njeno samostojnost. Edina nevarnost bi nam pretila od notranjih razmer, če bi se nasprotstva med narodi postrila in dala povod za vmešavanje tuje države. Zato je naša prihodnost odvisna bolj ko od vsakega zunanjega zavezništva in poročila od sporazuma med narodi te države, od poštenega, odkritega in trajnega sporazuma na edino mogoči osnovi enakopravnosti vseh državnih narodov. S tega stališča je danes gotovo koristnejše, ko vsa ugibanja, kaj neke velesile proti nam kujejo, da vsi in vsak na svojem mestu storimo, kar se da, da odstranimo ovire resničnega sporazuma in podpremo tiste, ki se zanj prizadevajo. Mnogo pametnejše je tudi, ko živčno napetost z različnimi strahovi stopnjevati, da pomagamo med našim ljudstvom dvigati narodno samozavest, zlasti na naših mejah. Pozdravljati moramo v tem oziru prizadevanja našega obmejnega razumnštva vseh taborov in naziranj, ki je nedavno s »civilno mobilizacijo« za utrditev narodne zavesti v obmejnih krajih pokazalo, kako je treba umeti in uresničevati misel slovenske skupnosti. Naj bi jih Ljubljana posnemala.

Razmerje sil

Švicarski tednik »Die Weltwoche« je priobčil poročilo o »Vojnem potencialu tretjega rajha«. Poročilo poudarja, da se naslanja zgolj na prvo vrsto vire, da pa se ogiblje vseh zgolj vojaških števil, ker hoče podati samo stvarno stran vojne vprašanja. Ta pa je zanesljiva samo v okviru natančno dokazljivega.

Poročilo predpostavlja najprej najneugodnejši primer, da bi bile namreč zahodne sile navezane v vojni same nase. V najvažnejših vojnih proizvodnjah bi bila potem tale podoba (v milijonih ton):

premog	1935	145.00	253.00	379.00
	1936	158.00	277.50	440.20
	1937	184.50	289.40	444.20
železna ruda	1935	6.04	45.19	51.05
	1936	6.65	46.09	49.40
	1937	8.52	52.64	75.52
surovo železo v 1000 t	1935	12.55	12.25	21.02
	1936	15.50	15.95	30.01
	1937	15.96	16.40	36.61
surovo jeklo v 1000 t	1935	16.10	16.20	53.41
	1936	19.17	18.04	46.81
	1937	19.85	20.86	49.51

Te številke kažejo pravi položaj Nemčije, a zlasti še, da je vsaka mogočnost povečanja že pred vojno izčrepana.

Še jasnejša pa postane slika, če se primerja uvoz in izvoz.

Nemčija je uvažala rud l. 1935 14.07, l. 1936 18.47 in l. 1937 že 20.62 milijonov ton. Francija pa je izvažala v isti dobi 17.02 — 18.25 — 19.52 milijonov ton.

Pšenice je pridelala Nemčija v tisočih ton leta 1934 5.765, leta 1937 pa samo še 4.490, rži 8.727 naproti 6.762, krušnega žita v celoti 14.492 v letu 1934 in samo 11.252 leta 1937. Pridetek je lanskega leta spet nazadoval. Potreba po uvozu je torej postopno narasla. Uvozni delež za mast znaša zdaj okoli 42% vse potrebe, pri čemer je šteta kitova tolašca. Od vseh živil jih je treba uvažati 21%. V

vojni bi bilo treba uvažati še več, ker bi velik del proizvajajočih moči odpadel. Zmanjšanje za prebivalstvo bi znašalo kakih 36.40%, torej kakor konec vojne 1917/18, in sicer to pot že po nekaj mesecih. Kajti zbrane rezerve bi zadostovale največ za 2½ do 3 mesece. Ta cenitev pa se mora šteti glede na pripojitev Avstrije in Češke še za ugodno, kajti obe ozemlji zvišujeta potrebo.

Leta 1915 je na primer proizvajala Nemčija 28.608 milijonov ton železne rude, zdaj samo še 7.510 — brez proizvodnje novo pridobljenih ozemelj, ki se pa obilno izravna z večjo materialno porabo zaradi potrebnih novih investicij v teh deželah. Presežek se bo zato pokazal šele čez dalj časa.

Zelo poučne so zlasti številke glede porabe gonilnih snovi. Bencina, gonilnega plina in olja, kurilnega in mažnega olja je rabila Nemčija leta 1937 5.150.000 ton. Lastna zelo draga in popolnoma nesplačljiva proizvodnja je znašala istega leta 1.850.000 ton. Uvažati je treba 64% te potrebe v miru. V vojni bi narasla potreba za 250 do 300%. Nemčija bi torej imela v vojni ob vseh zalogah komaj za kaj dlje kakor za tri mesece gonilnih snovi. Ugovor, da bi osvojeni romunski petrolej mogel pomagati, ne more veljati, ker bi bilo treba vsaj tri četrt leta znova vrtati, kajti nobene industrije ni laže razdejati kakor petrolejske. Sicer bi pa tudi najvišja romunska letna proizvodnja mogla kriti komaj štiri mesece vojne potrebe.

Nemške državne železnice so imele leta 1926 nad 26.700 lokomotiv. To število je padlo l. 1937 na 21.500. Medtem ko je bilo l. 1935 v rezervi še 2400 lokomotiv, jih je bilo l. 1938 samo še 400. Minimalna rezerva je bila zasedena do 20%.

Temu nasproti pa je narasel promet od 574 milijonov prevoznih kilometrov v letu 1926 na 912 milijonov l. 1938. Vsaka lokomotiva je morala torej lani skoraj še enkrat toliko voziti kakor l. 1926. Zato se je ves železniški material poslabšal po mnenju izvedencev za 50%.

Kar se tiče človeškega materiala, je velikega pomena vrzel od 1919 do 1931/33, ko ni bilo prisilnega novačenja. To pomeni, da letniki 1900/01 do 1914 nimajo zadostne vojaške izurjenosti.

* Sestavek smo prejeli pred zadnjimi dogodki, ki v veliki meri potrjujejo te misli. — Uredništvo.

Se neugodnejše bi bile številke glede niklja, bakra, aluminija, gumija. Današnja Nemčija ima samo del bogastva in kredita viljemovske. Vsekako bi že po 90 dneh vojne začelo gotovo vsega zmanjkovati.

Italija ne bi mogla v teh stvarih nič spremeniti. Tudi z vojniki ne bi mogla pomagati. Iz morariško vojaških razlogov je treba imeti Italijo za bistveno osamljeno. Kolonije bi ji ne mogle pomagati, ker bi bile same ogrožene.

Kar se tiče letal, uči vojna 1914/18, da mora doseči proizvodnja 600—650% bojujočih se letal.

Opazovalec

Slike in kiparska dela s prizori iz slovenske zgodovine

V ljubljanskem umetnostnem paviljonu je bilo zadnje dni razstavljenih nekaj slikarskih in kiparskih del, ki so jih naredili slovenski slikarji in kiparji, ker je ljubljanska banska uprava dne 28. malega travna lanskega leta pod IV št. 8600/1 razpisala nagrado 20.000 dinarjev za slike, kipe in risbe s prizori iz slovenske zgodovine. Stela so le dela, ki so nastala med 1. malim travnom 1958 in 31. sušcem 1959, oziroma dela, ki pred tem časom še niso bila razstavljena ali pa reproducirana. Pretekli mesec pa so bili razstavljeni v ljubljanskem umetnostnem paviljonu osnutki za slike iz zgodovine Slovencev, s katerimi namerava okrasiti ljubljanska banska uprava dvorano v banski palači. O ti razstavi oziroma teh osnutkih smo poročili v »Sloveniji« 17. sušca t. l., in kar smo pri tej priložnosti povedali, velja v načelu tudi za razstavo slikarskih in kiparskih del s prizori iz slovenske zgodovine, ki je bila končana v sredo 26. malega travna, le da bi bile potrebne za to razstavo precej ostrejša beseda. Iz zneska 20.000 dinarjev je bilo podeljenih 11 nagrad, koliko pa so znašale posamezne nagrade, pa ni bilo na razstavi nikjer razvidno. Da morajo »historične« slike in »historična« kiparska dela podajati zgodbo samo oprijemljivo in da mora biti v »historičnih« umetninah tudi pripovedna moč, če naj se sploh delo tako imenuje, je gotovo. Če teh dveh sestavin ni, ne more biti besede o »historičnem« slikarstvu ali kiparstvu. Ne zadostujejo barvne, kompozicijske ali risarske kakovosti in ne znanje za modeliranje. To bi moralo razsodišče, ki je o razstavljenih delih razsojalo, upoštevati, ali bi pa moralo, preden izreče sodbo, odstopiti. Prvo nagrado je dobil relief »Kmečki upor«, ki ga je izdelal Karel Putrich. Nočemo govoriti o kiparski vrednosti tega dela, ki je v izrazu močno trdo in brez gibanja, pripomniti je pa treba, da, če ne bi bilo napisu, bi nihče ne mogel spoznati, da gre za upor slovenskih kmetov, marveč bi bil to lahko tudi nekakšen postranski dogodek iz Bog ve kakšne zgodbe. Slednje velja tudi za sliko Nik. Omerze »Slovenci prihajajo v Alpe (planina sploh ni na platnu, gručice oseb ne delajo vtiska, da bi se kaj nenavadnega zgodilo in ne, da so to Slovenci, ki prihajajo v sedanje kraje). Prav tisto velja tudi za kip »Turški napadi« Alojzija Kogovška, ki je prejel tudi drugo nagrado, kar pove hudo malo. Videli smo že boljše Putrichove in Kogovškove stvari. O sliki »Najemniki (za »Söldner« je bolj pripraven izraz »najetniki«, če ne »plačanci«, ker vsaj ni dvoumen) pobijajo pobijajo uporne slovenske kmete« ni da bi govorili, dobila je pa lit. nagrado, prav tako ne more biti govori o sliki »Misijsko delovanje sv. Cirila in Metoda«, dobila je pa IV. nagrado. Čudno je, da sta dobila Tone Kralj za »Prve slovenske pisatelje«, ki je slikarsko močna stvar in ima v obrazih močne poteze ter vsaj zgodovinsko občutje, če že ne dejanja, in pa Iv. Vavpotič za sliko »Ulrik II. in nevesta Branković v Celju«, ki podaja resničen in pravi zgodovinski prizor, samo četrti nagradi. Kralj za Gubčevino glavo pa sploh nobene nagrade. Ne rečemo, da so takih uspehov krivi le naši mlajši oblikujoči umetniki. Krive so razmere, posebno pa tisti, ki vedre in oblače v naši umetnosti in ki imajo odločujočo besedo v umetnostnih stvarih pri nas. Ti bi morali dajati smernice in kazati mladini pravo pot. Gotovo pa nam zagrebška in belgrajska »Umetnostna akademija« ne bosta vzgojili umetnostnega naraščanja, ki bi mogel ustvarjati resnično umetnost, ki bi bila povrh še res slovenska. Veliko je kriva tudi umetnostna kritika v naših dnevnikih, ki cepi besede in išče stvari, ki jih nikjer ni. Na odločujoča mesta v slovenski oblikujoči umetnosti bo treba postaviti druge ljudi!

A. B.

Selitev industrije iz Slovenije

O tem vprašanju piše »Trgovski list«:

Vsa važnost se polaga le na to, kako bi se utrdila domača moč posameznih političnih skupin in zato so osebna imenovanja še nadalje v ospredju vsega njihovega zanimanja. V resnici pa so vsa ta osebna vprašanja za gospodarsko silo dežele čisto postranskega

Pri današnji spolnjeni obrambi je treba računati s 1000% produkcijo bojujočih se strojev. Pri 5000 bojujočih se letalih bi morala doseči proizvodnja torej 50.000 strojev, da ostane stalež isti. Te številne Nemčija ne bi mogla doseči, zahodne sile pa bi jo s pomočjo Amerike mogle.

Švicarski tednik končuje svoja izvajanja z ugotovitvijo, da bi se seveda vse to razmerje še povečalo v neprilogi, če bi se ji postavile nasproti tudi druge države, kakor Poljska, Rusija in druge.

pomena in gospodarski položaj Slovenije se zaradi teh imenovanj ne spremeni niti za piko.

Vse drugačne važnosti pa je za vse naše gospodarstvo, če preneha ta ali ona tovarna obratovati v Sloveniji. Samo ena tovarna preneha obratovati in nekaj sto ljudi je brez zaslužka. Če le ena tovarna s 500 delavci preneha obratovati, pomeni to pri najmanjši povprečni mezdi delavca izgubo skoraj pol milijona dinarjev na mesec na zaslužku. V enem letu torej izgubo 6 milijonov dinarjev. Od teh 6 milijonov dinarjev ni živelo le 500 delavskih rodbin, temveč so imeli svoj dobiček tudi kmetovalci, obrtniki, trgovci in industrialci, a tudi naše samouprave, kajti tovarna v obratu je dober davkoplačevalec, če pa je ni več, je tudi tega davkoplačevalca konec.

Zato vendar ne gre, da se vprašanje bega industrije iz Slovenije tako neoprostljivo maloti in če naši odgovorni javni delavci delajo, kakor da se jih to vprašanje sploh ne tiče. Kaj pa se jih tiče, če je zanje irelevantno, kadar pride 500 ljudi ob zaslužek? Saj politično delo ni navsezadnje le v tem, kaj kdo misli o tem ali onem dnevnem javnem vprašanju, temveč tudi v tem, kako ljudje žive, če imajo mogočnost, da z delom preživljajo sebe in svoje.

Moške besede

Glede na sedanjo politično napetost je napisal I. B. Rusch za švicarski dnevnik »National-Zeitung« tele moške besede:

Pričakujemo z resno pripravljenostjo in vso odločnostjo na valečo se usodo, ustavimo se ji z vsemi razpoložljivimi sredstvi in ne odlagajmo puške, da bi se oprijemali travnih bilk!

Pripravljenost na najhujše krepi zrele in značajne ljudi in narode. Toda tisto brezdelno upanje na popust napetosti zgolj zaradi »interpelacij« in »gibov« diplomacije, tista lahkomišljena vera, da so zaradi takih sredstev nevarnosti spet kedaj šle mimo, to učinkuje psihološko škodljivo. Ono jemlje moč. Tudi če bi bilo mogoče, najnujnejšemu izogniti se, vojni sami, po nekem čudežu božjega usmiljenja in prav gotovo ne več samo s sredstvi človeške presodnosti, moramo biti vendar pripravljeni, še na dolgo vojno pripravljenost in uravnati vse našo narodno in državno gospodarstvo, vso notranjo in zunanjo politiko na te nenormalne časovne okolnosti. Ne samo duhovno in vojaško, ampak tudi gospodarsko in politično moramo biti tako pripravljeno, da nas nobeni dogodki ne vržejo in razdražijo; kajti dinamika računa zmeraj s slabimi živci napadenega, z omotičnostjo v prvem trenutku, da bi med nezavestjo napadenega zvezala. S tem pa je zgubljen.

Mali zapiski

Razstava slovenskega slikarja v Zagrebu

Slovenski planinski slikar Edo Deržaj je odprl 25. t. m. razstavo svojih slik v Zagrebu. »Jutarnji list« pozdravlja to razstavo kot nekaj popolnoma novega za Zagrebčane in kot eno izmed najzanimivejših v sezoni. Pravi, da dajejo Deržajeve slike tisti čar, intimnost in veličino planinskega sveta, ki ga poznajo samo planinci. Zato opozarja nanjo vse prijatelje umetnosti, a zlasti še planince.

Centralizem in naše ceste

V cestni fond plačuje Slovenija samo iz javnih prometnih pristojbin nad 30 milijonov na leto. V zvezi z drugimi javnimi datjavami v ta namen znašajo ta plačila več kot še enkrat toliko.

Te dni smo brali v listih, da je odobrili finančni minister dravski banovini posojilo 25 milijonov za zboljšanje cest v Sloveniji. Posojilo — to se pravi, za naše ceste prejeti denar bomo morali ne samo obrestovati, ampak tudi vrniti.

Tega posojila bi pa ne bilo prav nič treba, če bi ne bili jugoslovenci uvedli centralizma in če bi še povrh Stojadinović ne bil ustanovil unitarističnega cestnega fonda. Že davno bi bilo lahko zboljšali svoje ceste, in še bi bilo ostalo denarja za prepotrebne druge stvari. Tako pa moramo odračunavati svoj denar za ceste na jugu, za svoje ceste pa najemati posojila.

Prav v tem primeru je nesmisel centralizma najbolj očiten in najmanj očitna njegova škodljivost. Ne samo, da ne smemo svojega denarja porabljati za svoje ceste, ampak celo za najetje

Najboljše šivalne stroje

ADLER

za dom in obrt ter posamezne dele ter kolesa kupite pri

PETELINI

LJUBLJANA

za vodo, blizu Prešernov. spomenika

Večletno jamstvo! — Pouk v umetnem vezenju brezplačen

posojila zanje rabimo centralističnega dovoljenja. In dokler to ne pride, lahko naše ceste propadajo.

Res, menda ga ni pravega Slovenca, ki ne bi želel Hrvatom uspeha v njihnem boju zoper centralizem in da dosežejo popoln uspeh v teh dneh, ko so odločilna pogajanja z vladnim predsednikom v Zagrebu.

Naš davčni sestav

»Trgovski list« poroča iz nekega govora v skupščini:

Neka firma, katere lastnik je bil prišlek v Skoplje, je imela zelo velik promet ter je na podlagi kontingentiranja plačala okoli 250.000 din davka. To ji tudi ni bilo težko. Našel pa se je neki brat Srbin, odvetnik, ki je šel k temu trgovcu in mu dejal: »Kaj plačuješ 250.000 dinarjev? Zalkaj ne spremeniš svoje trgovine v delniško družbo, pa boš plačal mnogo nižji davek?« Ta človek ga je poslušal in prihodnje leto je plačala firma nič več ko samo 2000 din davka. Od 250.000 din je zlezla na 2000 din.

Nov fond

Poročali smo že o ustanovitvi zavoda za preiskunjo in nadzorstvo kmetijskega orodja. V ta namen je že tudi osnovan pri Privilegirani agrarni banki nov fond. Fond se bo upravljal seveda centralistično.

Logika

»Neues Wiener Tagblatt«, sedaj vistosmerjeni dunajski dnevnik, se dne 19. t. m. jezi nad Amerikanci, ki da so začeli napadati Nemčijo z grozotnimi izmišljavami. Kot primer navaja »Christian Science Monitor«, razširjen obzornik versko-znanstvenega značaja, ki da se ne plaši, spet predlagati lakotno blokado Nemčije in ki ima zato kot svoje stalno geslo: Nobenega uvoza iz nepadalnih držav.

Na vsak način je to že prav posebna logika, če kdo razglaša, da ga blokira nek drugi, ker ta in sudetskimi Nemci, vendar v neki meri njen osebek, jemu samega sebe.

Hvaležnost

Voditelj nemških napadalnih oddelkov May je govoril v Brnu in dejal med drugim, da morajo biti Čehi Hitlerju hvaležni, ker jih je osvobodil iz klešč svetovnega judovstva.

Pomen Rooseveltovega posredovanja

Glede na Rooseveltovo poslanico in njene nasledke piše švicarski dnevnik »National-Zeitung«: Nobene besede ne more biti o tem, da bi se odpovedal Berlin katerim koli načrtom na Vzhodu in Italija v Sredozemlju; po posredovanju »outsiderja« Roosevelta je nastopila samo nepredvidena zamuda, ki jo bodo skušali najprej narediti neškodljivo z navidezno popustljivostjo. Chamberlainova oseba je tu spet tiho upanje Berlina, ki še ni nikoli varalo.

Pravljice

»Slovenski narod« od 26. t. m. pripoveduje o predavanju, ki ga je imel dr. Rudolf Bičanič v Ljubljani, pa pravi, da je predavatelj povabil v Ljubljano »Slovenski klub«, ki izdaja tednik »Slovenijo«.

Na to naj samo ugotovimo, da prvič »Slovenije« ne izdaja »Slovenski klub«, ampak konzorcij »Slovenije«, da nam drugič ni nič znanega o kakšnem povabilu dr. Bičaniča v Ljubljano in da tretjič za to predavanje sploh nismo vedeli, ker nismo bili obveščeni o njem.

Javno predavanje.

Slavistični klub na univerzi v Ljubljani vabi kulturno občinstvo na javno predavanje dr. Ferda Kozaka

O slovenski kulturi.

Predavanje bo v ponedeljek 1. maja ob 20. uri v Hubadovi dvorani v poslopju Glasbene Matice ob Vegovi ulici. Vstop prost.

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.